

1º Dicitur *virtus*; nam virtus in genere est habitus qui reddit hominem et illius opus bonum: at justitia reddit hominem illiusque opus bonum: ergo est virtus.

2º Dicitur *moralis*; illa enim virtus est moralis, quæ non habet Deum pro objecto immediato, sed ad mores spectat; justitia autem Deum non habet, etc.: ergo.

3º Dicitur *constanter inclinans voluntatem*; non pertinet enim ad intellectum qui solummodo veritatem percipit, nec ad memoriam quæ præterita recordatur, sed ad voluntatem quam perficit, et cuius est actus simul et habitus, et idcirco dicitur *constanter inclinans*, etc.

4º Dicitur *ad perpetuo*; quia virtus justitiæ non consistit in aliquo particulari actu, aut in quibusdam tantum actibus particularibus, sed in firme et constanti proposito reddendi alteri, etc.

5º Dicitur *ad reddendum alterijus suum ad æqualitatem*; per illa verba justitia a cunctis aliis virtutibus moralibus differt, v. g., a temperantia, a prudentia, vel a religione qua Deo jus suum reddimus, sed non ad æqualitatem.

Justitia, sic generaliter sumpta, dividitur in justitiam legalem, distributivam, commutativam et vindicativam.

Justitia *legalis* est illa quæ hominem relative ad principem vel ad rem publicam, velut partem ad totum, ordinat, et definiri potest: *Virtus qua quis reddit reipublicæ cuius est pars, vel principi cuius est subditus, quod ipsis debitum est, nempe obediendo legibus et bonum publicum procurando.*

Justitia *distributiva* ea est quæ rem publicam vel principem aut ejus ministros ordinat ad cives, velut totum ad partes, et definiri potest: *Virtus qua reipublicæ locum tenens, bona et onera communia civibus, juxta uniuscuiusque merita, dignitates, vires ac facultates distribuit: unde non æqualitatem rei ad rem, sed proportionem rerum ad personas, seu ad personarum merita, dignitatem, conditionem et facultatem spectat.*

Justitia *commutativa* ea est quæ hominem ad hominem, tanquam partem ad partem ordinat, et definiri potest:

Virtus inclinans hominem ad reddendum proximo quod ipsi stricto jure debitum est, servando perfectam æqualitatem rei ad rem, scilicet pretii ad merces, restitutionis ad damnum, nulla ratione habita meriti, dignitatis vel facultatis, v. g., ut ille cui centum debentur nummi, eos obtineat. Dicitur commutativa, quia commutations et contractus dirigit.

Sæpe etiam justitia *commutativa*, sensu paulo extensiōri sumitur: sic dicitur justitia quæ jura perfecta et stricta complectitur et cuius violatio ad restitutionem obligat; illam in eo sensu nosmetipsi infra plures accipiēmus, uti exponemus data occasione. Justitia stricta apud multos hoc nomen accepit, quia jura stricta plerumque in justitia commutativa proprie dicta reperiuntur.

Justitia *vindicativa* est ea qua superior reum pro culpa, ad servandum et procurandum bonum publicum, plectit.

Cujuslibet supradictæ justitiæ violatio de genere suo est peccatum mortale; graviter enim rectæ rationi et bono ordini repugnat, ut omnibus aperte videtur. Ergo.

Cujusnam autem justitiæ violatio obligationem restituendi inducat, expendemus postea.

CAPUT SECUNDUM.

DE PRINCIPIIS GENERALIBUS JURIS.

Duplici potissimum sensu jus accipitur: nempe 1º pro lege: sic dicitur jus naturale, jus positivum divinum, jus humanum; 2º pro facultate quam quis ad rem aliquam possidendam habet, et sic acceptum definiri potest: *Legitima potestas aliquid faciendi vel obtainendi, cuius violatio ad restitutionem vel ad satisfactionem obligat.*

Dicitur 1º *legitima*, id est, lege concessa, aut legi conformis et justo innixa titulo.

Dicitur 2º *aliquid faciendi vel obtainendi*, et illa verba exprimunt quidquid objectum juris esse potest; concipiatur enim jus exerceri posse vel in proprias actiones, et est potestas aliquid faciendi; vel in res exteriores, et est potestas aliquid obtainendi.

Cæteræ definitionis nostræ voces differentiam illius constituunt et aliquid exprimunt juri stricto formaliter essentiale; probabimus enim infra obligationem restituendi aut satisfaciendi omni et soli istiusmodi juris violationi esse connexam.

Jus ita acceptum dividitur 1º in jus ad rem et in jus in re. Jus ad rem legitima est potestas quam quis habet ut res aliqua fiat sua; dat actionem in personam, non autem in rem ipsam, id est, efficit ut persona ante judicem citari, non vero ut res ante sententiam occupari possit. Jus in re est legitima potestas quam quis habet in re aliqua jam sibi acquisita, et est ipsummet dominium, de quo mox dicturi sumus.

Dividitur 2º præcipue in dominium, usum, usumfructum, servitutem, pignus et hypothecam. De pignore et hypotheca in Tractatu de Contractibus dicemus: nunc igitur nobis dicendum est tantum de dominio, usu, usufructu et servitute, quod in duobus articulis persolvemus.

ARTICULUS PRIMUS.

DE DOMINIO.

Hunc articulum in quatuor dividemus paragraphos: in 1º videbimus quid et quotuplex sit dominium; in 2º quoniam sit ejus subjectum; in 3º quoniam sit ejus objectum; in 4º quibus modis acquiratur.

§ I. — Quid et quotuplex sit dominium.

Duplex in genere distinguitur dominium, aliud scilicet jurisdictionis et aliud proprietatis. Dominium jurisdictionis est jus seu potestas subditos in ipsorum commodum gubernandi: de illo hic non agitur. Dominium proprietatis est jus de re aliqua tanquam sua disponendi,

nisi usus illius lege aut pacto prohibeatur. De dominio eo sensu accepto hic nobis tractandum est.

1º Dividitur in altum et humile. Dominium altum est jus quod habet princeps vel res publica de bonis privatiorum pro bono publico disponendi, et ad dominium jurisdictionis revocatur, quia princeps ea bona non sibi possidet nec de iis in suum commodum velut proprietarius disponere potest. Vide quod de isto dominio dicitur in Tract. de Contractibus, cap. 8, art. 3, § 9, et auctores ibi citatos præsertimque D. Carrière, de Justitia et Jure, t. 1, p. 25. Dominium humile est jus quod habet privatus de re sua prout sibi libuerit disponendi, juxta tamen dispositiones legum, quæ semper in conscientia obligant, dummodo non sint evidenter injustæ, ut in Tractatu de Legibus docemus: ipsa est igitur proprietas.

2º Dominium humile dividitur in perfectum et imperfectum. Dominium perfectum est jus de re sua et de omnibus ejus commodis, usu, usufructu, disponendi. Dominium imperfectum est jus disponendi de re sola, aut de solis ejus commodis; et ideo dividitur in directum et indirectum. Directum est illud quo sola habetur rei proprietas: indirectum est illud quo sola habentur rei commoda, ut fructus, et vocatur dominium utile.

§ II. — Quoniam sit dominii subjectum, seu quoniam dominii sint capacities.

Certum est omnem et solam substantiam intellectualem dominii esse capacem; dominium enim legitima est potestas de re aliqua disponendi: atqui omnis et sola substantia intellectualis hanc habere potest facultatem: ergo.

Moveri tamen potest dubium de quibusdam hominum conditionibus, nempe de parvulis et amentibus, de filiis familiæ, de uxoribus et de clericis: de his in sequentibus sectionibus dicemus.

SECTIO PRIMA. — De parvulis et amentibus.
PROPOSITIO.

Parvuli et amentes dominii sunt capaces.

Prob. 1º Script. sacra. Gal. iv, 1 : Quanto tempore haeres parvulus est, nihil differt a servo, cum sit dominus omnium : ergo parvuli declarantur bonorum domini : eadem est ratio pro amentibus : ergo dominii sunt capaces.

2º Ratione. 1º Si parvuli et amentes dominii non essent capaces, bona eorum pertinerent vel ad rempublicam, vel ad curatores aut tutores : at duo posteriora dici nequeunt : ergo. 2º Si dominii non essent capaces, maxime quia usum rationis non habent : at usus rationis necessarius est quidem ad disponendum de bonis, non vero ad ea possidenda, seu ad dominium habituale; sic omnes judicant.

SECTIO SECUNDA. — De filiisfamilias.

Nomine filiorumfamilias ii intelliguntur qui sub potestate patris, vel matris, vel tutoris vivunt, bonis familiæ nondum divisis.

Certum est 1º filiosfamilias nullorum bonorum suorum administrationem habere ante suam majoritatem vel emancipationem. Sunt autem maiores anno vigesimo primo completo : emancipari possunt a patre vel a matre, anno decimo quinto; ab alio tute, anno decimo octavo.

Certum est 2º eos habere dominium et commoda (jouissance) bonorum quæ per industram separatam acquirunt, aut quæ ipsis dantur vel legantur sub expressa conditione quod nec pater nec mater illis fruantur : id expresse statuitur in Codice civili, art. 387. Ad eamdem speciem revocantur bona provenientia ex successione ablata parentibus tanquam indignis (Cod. civ. art. 730), vel majoratum componentia.

Pariter, qui patrem et matrem amiserunt, vel patrem tantum, si mater tutela privetur (Cod. civ. art. 395), omnium bonorum suorum dominium et commoda ha-

bent, et tutor omnes fructus illis reddere tenebitur, tantummodo expensas educationis et administrationis decudendo.

Si vero pater vel mater filiorum suorum tutelam suscipiat, fructus omnium bonorum facit suos, usque dum hi decimum octavum ætatis annum attigerint vel emancipentur. Sed requiritur ut pater vel mater fieri procuret estimationem (*inventaire*) bonorum conjugis defuncti (Cod. civ. art. 1442). Excipienda sunt bona de quibus supra in *Certum est 2º*.

Pater autem aut mater dominium utile non habet in bona filiorum naturalium vel spuriorum. Sic *Delvin-court*, t. I, p. 400 et 459, et *Toullier*, t. II, p. 302.

Quadruplicis generis olim distinguebantur, juxta veteres leges, bona filiorumfamilias, scilicet, bona castrensa, bona quasi-castrensa, bona adventitia et bona profectitia.

Per bona castrensa ea intelligebantur quæ in militia et occasione militiæ acquirebantur, ut stipendia militum, spolia hostium, dona ducum, etc.

Bona quasi-castrensa ea dicebantur quæ bonorum castrensiæ privilegio gaudebant, et acquirebantur occasione militiæ sacræ, togatæ et litteratæ, sicut stipendia pro officiis sacris, stipendia judicis, assessoris, advocationis, notarii, stipendia magistrorum in scholis, etc.

Bona adventitia ea vocabantur quæ filio, aliunde quam ex prædictis causis, adveniebant, quæ nec a patre, nec intuitu ejus donabantur : talia reputabantur bona ex successione matris, ex amicorum donatione aut legato, ex thesauri inventione, ex propria industria aut labore provenientia.

Bona profectitia ea erant quæ a patre vivo veniebant, vel intuitu ejus donabantur, vel ex bonis ejus proveniebant, v. g., ex eis negotiando.

Bona castrensa et quasi-castrensa revocanda videntur ad ea quæ in novo Codice dicuntur per industram separatam acquisita, ac proinde filiisfamilias perfectum in hujusmodi bona dominium habent.

Bona autem adventitia et profectitia revocari debent partim ad ea quæ dicuntur per industriam separatam acquisita, et partim ad ea quæ per talem industriam non sunt acquisita: in quædam igitur filiusfamilias perfectum habent dominium, scilicet, in ea quæ ipsis data sunt sub conditione quod nec pater nec mater illis fruerentur: in alia vero dominium habent directum et non utile, ante decem et octo annos vel emancipationem.

Quæritur 1º utrum filiusfamilias perfectum habeat dominium in bona a parentibus sibi data.

R. 1º. Perfectum habet dominium in ea quæ usu consumptibilia sunt, ut, v. g., pecunia; de illis, juxta omnes, pro nutu valide disponere potest.

Attamen si pecuniam sub aliqua conditione accepisset, v. g., ad emendos libros, ad pensionem solvendam, etc., dominium in eam sub omni respectu perfectum non haberet, ut patet: si ergo ad alium finem illam impenderet, onus restituendi incurreret, nisi rationabiliter judicaret parentes de hoc rogatos condonationem facile concessuros esse.

R. 2º. Filiusfamilias non perfectum, sed utile tantum habet dominium in bona a parentibus sibi data, quando usu non consumuntur ut sunt vestimenta, libri, etc.; parentes enim improbare solent dispositiones quas filiusfamilias de hujusmodi bonis, ipsis inconsultis, faciunt: ergo. Hæc itaque bona filiusfamilias donare, vendere aut mutare non possunt absque consensu parentum, saltem rationabiliter præsumpto.

Quæritur 2º specialiter utrum lucra quæ filiusfamilias in domo paterna facit, ad ipsum vel ad patrem pertineant.

Notandum hæc lucra dupli modo acquiri posse, nempe industria omnino separata, v. g., labore extraordinario et indebito, aliqua arte propria, ut musica, scriptura, etc., et industria non separata, v. g., una cum patre laborando, vel ex bonis paternis in nomine patris negotiando, etc.

His notatis, R. In priori casu lucra sic acquisita ad fi-

liumfamilias omnino et absolute pertinent, sicut et bona quæ ipsi sub expressa conditione dantur quod nec pater nec mater iis fruantur. *Cod. civ. art. 387.*

In posteriori vero casu, certum est filiumfamilias perfectum non habere dominium in prædicta lucra, eo sensu quod ante decem et octo annos, vel ante suam emancipationem ea sibi arrogare possit; nam, juxta articulum 38⁴ Codicis civilis, pater, durante matrimonio, vel pater aut mater, dissoluto matrimonio, omnibus filiorum suorum bonis fruitur usque ad annum eorum decimum octavum completum, vel usque ad emancipationem, exceptis iis quæ per industriam separatam acquiruntur: at bona de quibus hic agitur per industriam separatam non acquiruntur: ergo.

Verum filiusfamilias semel emancipatus, vel decem et octo annos completos assecutus, potestne præfata lucra petere aut etiam secreto sibi arrogare? Circa hunc casum silet omnino lex nova sicut jus antiquum: ex solo itaque jure naturali solvenda est difficultas. Circa illam autem multum scinduntur theologi: alii namque putant filium supposita petere vel etiam secreto sibi arrogare posse lucra, absque ulla injustitia, modo adsint plures conditiones de quibus infra; alii vero id negant. Sententia eorum qui affirmant alteri satis probabilitate præstare nobis videtur, ut, positis quibusdam conditionibus omnino necessariis, tuto admitti queat.

PROPOSITIO.

Filiusfamilias contra justitiam non peccat petendo vel etiam clam sumendo prædicta lucra, modo adsint conditiones infra notandæ.

Prob. Filius non deterioris est conditionis quam extraneus: atqui extraneus jus propriæ dictum haberet ad stipendum: ergo et filius.

Præterea, jus strictum ad prædicta lucra habet filius, si ea titulo gratuito patri relinquere non teneatur: atqui filius non tenetur prædicta lucra titulo gratuito patri suo

relinquere, excepto casu paupertatis. Si enim illa relinquere teneretur, vel propter legem naturalem, vel propter legem positivam: atqui neutrum dici potest: non propter legem naturalem, nullam quippe lex naturalis obligacionem imponit filio bona temporalia patri suo sufficienter habenti unde juxfa conditionem suam vivat, tribuendi; non similiter propter legem positivam, cum lex positiva circa hanc questionem omnino sileat: ergo. Ita *Lessius*, l. 2, c. 42, n. 81; card. *de Lugo*, disp. 5, n. 42; *Cabasset*, l. 6, c. 4, n. 3; *Pontas v^o Compensation*, cas. 5, etc.

Conditiones autem requisitae, sunt: 1° ut filius expressam non habuerit intentionem gratis laborandi, aliquin ea lucra patri reliquisse censeretur; quod vero semel datum est, tanquam suum jam repeti non potest. Non tamen necesse est ut intentionem suam patri manifestet: verum si illam manifestaverit, vel pater acquievit, et nulla est difficultas; vel recusavit, data filio licentia domo exeundi, et filius nullum habet jus, si nihilominus laboraverit. 2° Ut patri ob paupertatem vel consuetudinem omnino receptam subvenire non teneatur et labor sit notabilis; parvus enim pro nihilo reputaretur. 3° Ut pater nullum inde patiatur damnum, quod contingeret si alios inventisset qui gratis laborassent, vel si opus illud ipse fecisset. 4° Ut alii liberi injustum non patientur detrimentum, quod eveniret, si æqualiter laborassent, et compensationem non obtinerent, sive eo tempore quo ipse lucra prædicta sibi sumit, sive saltem in partitione hereditatis. 5° Ut omnes deducantur expensæ quas fecit pater in alendo et vestiendo filio, etc. Vide *S. Ligorium*, l. 3, n. 544.

Ex iis principiis sequitur filiumfamilias, qui in domo paterna præ cæteris laboravit, plus exigere, aut aliquid labori suo proportionatum clam sibi arrogare posse.

Quantitas autem exigenda æstimari debet in bona fide ex modo laborandi et natura operis; si enim filius laboravit ut socius, v. g., in commercio, habet jus ad lucra, juxta regulas istiusmodi societatum; si ut mercenarius, habet jus ad stipendum in tali conditione usitatum.

Quod de filiofamilias dicitur, pari ratione de nepote,

de filiofamilias et de nepte dicendum est; quod de patre, de matre similiter dici debet.

Sedulo autem notandum est hanc sententiam nostram, circa præsentem gravissimi momenti quæstionem, publice docendam non esse propter incommoda quæ per abusum inde sequerentur; sed in praxi non parum erit utilis ad solvendos ea de re casus existentes et difficiles.

SECTIO TERTIA. — De uxoribus.

Per matrimonii contractum quamlibet conventionem circa bona secum inire queunt sponsi, dummodo nihil statuant contra bonos mores, auctoritatem mariti in uxorem, paternam potestatem in liberos, jura alterutrius sponsi superviventis relative ad minores, ordinem successionum, etc. *Cod. civ. art. 1387* et seq.

Sub triplici regimine constitui possunt sponsi quoad bona: videlicet, sub regimine communitatis, sub regimine communitatem excludente, et sub regimine dotali.

1° Duplex est communitas, alia legalis et, alia conventionalis.

Communitas legalis locum habet quando sponsi matrimonium legitime ineunt sine ulla conventione quoad bona, vel quando simpliciter declarant, per contractum, sub regimine communitatis se constituere. *Cod. art. 1400*.

Hæc autem communitas coalescit 1° ex omnibus bonis mobilibus quæ sponsi ineuntes matrimonium possident, vel quæ sibi tempore matrimonii, titulo successionis vel donationis adveniunt; 2° ex omnibus fructibus et quibuscumque redditibus bonorum immobilium quæ sponsi ante matrimonium possidebant, vel quæ, durante matrimonio, quocumque titulo sibi advenerunt; 3° ex omnibus bonis immobilibus quæ ex bonis communibus tempore matrimonii acquisita sunt. *Cod. civ. art. 1401*.

Prædicta bonorum communitas speciali conventione variis modis augeri vel limitari potest, et tunc communitas conventionalis vocatur. *Cod. art. 1497* et seq.

Solus maritus habet proprietatem et administrationem bonorum communium, durante communitate; solus

quippe ea vendere, commutare et in hypothecam tradere potest, etiam absque consensu uxoris. *Cod. art. 1421.*

Hæc autem, ut docet *Toullier*, t. xii, p. 440 et seq., denotant proprietatem in marito. Verum illa proprietas sub quibusdam respectibus lege limitatur: sic maritus bona communitatis immobilia vel etiam mobilia titulo universalis gratis donare nequit, nisi de statu unius e liberis suis constituendo agatur: at mobilia, titulo particulari, cuilibet personæ habili, per actus inter vivos gratis donare potest, modo usumfructum sibi non reservet. Per testamentum vero nihil ultra partem suam valide donare potest. *Art. 1422 et 1423.*

2º Regimen communitatem excludens quemdam tenet locum medium inter regimen communitatis et regimen dotale; dupli modo illud constituant sponsi, vel declarando se matrimonium inire sine communitate, vel statuendo se in bonis suis futuros omnino separatos.

In priori casu, vir cunctos percipit redditus honorum uxoris, et ipse solus quæcumque bona, sive mobilia, sive immobilia, sive ante matrimonium existentia, sive durante matrimonio uxori advenientia, administrat. Sed ea omnia, aut illorum valorem, si usu consumuntur, dissoluta communitate, integra reddere tenetur. *Art. 1530 et seq.*

Ubi vero statuerunt sponsi se in bonis suis futuros esse omnino separatos, tunc mulier liberam habet omnium honorum suorum mobilium et immobilium administrationem, et cunctis redditibus eorum perfecte fruitur. Uterque sponsus ad onera matrimonii per conventionem specialem simul concurrit. Ex hypothesi autem quod nulla hujusmodi existat convention, usque ad tertiam partem reddituum suorum concurrit uxor. *Art. 1536 et 1537.*

Quamvis mulier in eo casu plenam habeat proprietatem et administrationem honorum suorum, immobilia tamen alienare non potest, sine speciali approbatione seu permissione mariti, vel tribunalis primæ instantiæ, marito renidente. *Art. 1558.*

3º Regimen dotale non ita præcise vocatur, quia dos aliqua traditur; per dotem enim ea intelliguntur bona quæ mulier affert et tradit marito ad onera matrimonii sustinenda; porro in utroque regimine præcedenti, et in primis in communitate, mulier quedam tradit bona ad onera matrimonii sustinenda. In eo præcipue regimen dotale ab aliis regiminiis distinguitur, scilicet quod bona in dotem constituta integra semper remanere debant, et finita societate, integra reddantur.

Mulier constituere potest in dotem vel omnia bona sua, tum præsentia, tum futura, vel bona præsentia tantum, vel partem bonorum præsentium et futurorum, vel unam tantum partem specialiter designatam, v. g., tale prædium aut talem pecuniae summam, etc.; sed dos illa per solum matrimonii contractum constitui potest, et matrimonio semel inito, nec constitui, nec augeri potest. *Art. 1542 et 1543.*

Maritus omnimodam bonorum dotalium administrationem habet, omnes eorum redditus percipit, eisque plene fruicit: uxor igitur solam illorum habet proprietatem.

Potest tamen ex speciali conventione, aliquam partem reddituum singulis annis, proprio dato chirographo, percipere ad subveniendum impensis suis. *Cod. art. 1534 et 1549.*

Cuncta alia bona uxoris, quæ non traduntur marito ad onera matrimonii sustinenda, dicuntur paraphernalia, a duobus verbis græcis παρά præter, et φεύγει, dos. Plenam eorum administrationem uxor habet, licet pro eis coram tribunalibus comparere, aut immobilia quocumque titulo alienare nequeat, sine expresso mariti consensu legitime dato, aut, renidente marito, sine tribunalis primæ instantiæ auctoritate. *Cod. art. 1575.*

Bona quæ sibi comparat uxor vel propria industria, vel labore extraordinario, post datam gubernationi familiæ debitam attentionem, vel aliquid subtrahendo de sibi concessis a marito ad victimum, vestitum, recreaciones, etc., vel quæ sibi data sunt sub expressa conditione quod ad maritum non pertineant, ad paraphernalia revocanda

esse videntur: de illis idecirco disponere potest uxor ad quoslibet voluerit usus honestos et lege permissos. Ita olim judicabant theologi, et in novo Codice nihil contrarium reperitur.

Quæritur an uxor ex bonis communibus eleemosynas facere possit, aut aliquid pro se vel liberis vel pro aliis personis clam sumere valeat.

R. Uxor non est serva, sed domina: quamdam igitur administrationem habere debet in domo mariti, juxta honestum morem communiter receptum. Hinc aliquas ex bonis communibus facere potest eleemosynas his bonis proportionatas, præsertim si maritus nullas faciat; tunc enim obligationi satisfacit mariti qui rationabiliter invitatus esse non potest. Pariter quæ sibi necessaria sunt ad honestam sustentationem, juxta suam conditionem, ex bonis communibus clam subreptis emere potest, si maritus ea præstare nolit aut difficilime tantum concedat; jus enim habet ut hæc a marito sibi concedantur: contra justitiam ergo non peccat, modo id ad quod jus habet non excedat. Idem simili arguento dicendum est de iis quæ pro liberis suis, etiam primi matrimonii, emeret, de parvis muneribus quæ aliis personis propter decentiam vel necessitatem daret, v. g., amicis, consanguineis, proximis, etc. Ita cum pluribus aliis Bonacina, Habert, P. Antoine, Collet, Billuart, etc.

Item contra justitiam non peccat uxor cuius vir est dissipator, si de communitate ea surripiat et abscondat quæ ad honestam sui suæque familiæ sustentationem necessaria sunt, vel ne dos sua in decoctione pereat. *Sic communiter theologi.*

Caute admodum nihilominus hæc omnia, non dicimus suadenda, sed etiam permittenda sunt uxoribus, quibus potius restringendæ quam laxandæ sunt habenæ; sed multum illa principia inserviunt in praxi ad solvendos casus particulares sæpe occurrentes.

Si quid autem de bonis communibus, et *a fortiori* de bonis dotalibus, surripiant uxores, præter causas assignataς aliasve similes, veram committunt injustitiam erga

maritum, et illi vel hæredibus ejus tantum restituere debent quantum necesse est ut damnum injuste illatum perfecte reparetur.

SECTIO QUARTA. — De clericis.

Bona clericorum triplicis distinguuntur generis, vide-
licet, bona patrimonialia, bona quasi-patrimonialia et
bona ecclesiastica.

Bona *patrimonialia* sunt ea quæ clericis obveniunt,
sive ante sive post clericatum, independenter ab omni
ministerio aut beneficio ecclesiastico, ex hæreditate,
dono, industria, etc.

Bona *quasi-patrimonialia*, quæ alii quasi-ecclesiastica
vel casualia vocant, sunt illa quæ clericis adveniunt, non
ratione beneficii, nec ex bonis ipsi Ecclesiae oblatis et ap-
propriatis, sed ratione ministerii personalis, v. g., obla-
tiones vel stipendia ob Missarum celebrationem, concio-
nem, cantum in choro, ob munia professoris in litteris,
in scientiis, etc.

Bona *ecclesiastica* ea sunt quæ secundum suam origi-
nem ad ipsam Ecclesiam pertinent, et clericis attributa
sunt in congruam eorum sustentationem, ob ministerium
spirituale ab ipsis præstandum, qualia sunt beneficia.

Certum est 1º clericos perfectum habere dominium in
bona sua patrimonialia, sicut laicos; nam si dominium
in illa bona non haberent, vel propter votum, vel propter
legem aliquam: atqui neutrum dici potest. Non propter
votum, paupertatem enim non voverunt; non propter
legem, siquidem nulla lex hac proprietate clericis inter-
dit: ergo. *Sic generaliter theologi.*

Certum est etiam 2º apud omnes theologos, clericos ha-
bere dominium perfectum in bona quæ acquirunt ob
functiones non sacras, v. g., docendo philosophiam aut
theologiam, proindeque de illis bonis sicut de patrimo-
nialibus suis disponere posse: non minus enim sunt ca-
paces dominii in hujusmodi bona quam laici. Ergo.

Sed utrum dominium habeant perfectum in cætera bo-
na quasi-patrimonialia, id est, in ea quæ ob functiones
sacras personales acquirunt, v. g., in stipendia pro Mis-

sarum celebratione, pro divini officii cantu, etc., non
conveniunt inter se theologi.

Communius affirmant auctores illos perfectum in ea
habere dominium : Nam, inquiunt, fideles hæc bona ti-
tulo mere gratuito non tribuunt, sed tanquam aliquid ob
ministerium personale vere debitum; ea liberæ eorum
dispensationi omnino relinquunt, nec ullum eis impo-
nere volunt onus : ita omnes apprehendunt. Præterea,
bona hæc ad clericos pertinent, vel ad Ecclesiam, vel ad
donatores : sed duo posteriora dici nequeunt. Non perti-
nent ad Ecclesiam, siquidem ipsi non sunt appropriata ;
non pariter ad donatores, quia omnino ea abjecerunt :
restat igitur ut ad clericos pertineant. Ergo clerici perfec-
tum in ea habent dominium. Sic *Lessius*, l. 2, cap. 4, n.
36; *de Lugo*, disp. 4, n. 23, *Sylvius*, q. 185, art. 7,
concl. 2; *Billuart*, *S. Ligoriū*, l. 4, n. 491, qui plures
alios citant theologos, inter quos *Major*, *Navarrus*, *Covar-
ruvias*, etc.

Plures tamen negant clericos perfectum habere domi-
nium in hujus generis bona : Si enim, aiunt, clerici per-
fectum haberent dominium in dicta bona, maxime quia
tanquam aliquid debitum dantur : non autem dantur
clericis tanquam aliquid ipsis debitum; alioquin 1º res sa-
cra pretio æstimaretur, quod esset grande simoniae cri-
men; 2º de illis contractus iniri posset, quod nemo ad-
mittet; 3º in primis Ecclesiæ sæculis, omnia bona quæ
clericis ut talibus adveniebant, erant quasi-patrimonia-
lia; proveniebant enim ex fidelium oblationibus : at-
tamen juxta sanctos Patres et innumeros conciliorum
canones, tenebantur clerici omnia honestæ sue susten-
tationi superflua pauperibus erogare, vel in pias causas
impendere; tunc igitur in illa dominium perfectum non
habebant; ergo nunc pariter non habent. Etenim ea
percipere non possunt, nisi ex concessione Ecclesiæ, ad
honestam suam sustentationem : ergo ad alium usum
illa adhibere non possunt. Ita *Habert*, *P. Antoine*, *Col-
let*, etc.

Prior sententia longe probabilior nobis videtur ob
sequentes rationes : 1. *Benedict*, *XIV*, de Synodo diœcese-

l. 13, cap. 8, n. 3, probat ex regula S. Chrodegangi, sub
fine VIII sæculi, eleemosynas pro Missa vel pro alia fun-
ctione sacra receptas, in quoslibet usus, pro voluntate
accipientis, expendi posse; 2º pro ea opinione multo
communius stant auctores; 3º S. Pœnitentiaria interro-
gata an responsio ab ipsa die 19 januarii 1819 data re-
lative ad salario a gubernio soluta, extendi deberet ad
oblationes fidelium, respondit, die 9 aug. 1821, negative;
magis adhuc expresse locuta est de vero dominio clerico-
rum circa hujusmodi bona die 9 jan. 1823. Ergo, etc.

Ad hujusmodi bona pertinent distributiones chorales,
jura curialia et variae oblationes personis ecclesiasticis
datae, non vero ecclesiis appropriatae.

Quoad bona ecclesiastica, certum est 1º clericos non
habere dominium in fundum, ita ut illum valide com-
mutare, vendere aut donare possint.

2º Nunc theologi communiter tenent clericum, qui
aliqua canonice possidet bona ecclesiastica, ex illorum
reditibus sumere posse quidquid necessarium est ad ho-
nestam sui sustentationem, etiamsi habeat bona patri-
monialia ex quibus vivere posset; nam, qui annun-
tiant Evangelium, jus habent ex Evangelio vivendi.
I Cor. ix, 14.

3º Omnes adhuc conveniunt clericum teneri, sub pec-
cato de genere suo mortali, dare pauperibus vel in pios
usus impendere omnes redditus ecclesiasticos, qui ho-
nestæ suæ sustentationi necessarii non sunt : ex hypo-
thesi autem quod illos non sic impendat, graviter contro-
vertitur inter theologos an peccet contra justitiam nec ne-
Lessius, l. 2, c. 4, n. 43; *Sylvius*, q. 185, art. 7, concl. 7,
et *Billuart*, cum multis aliis, contendunt clericos perfec-
tum habere dominium in hujusmodi bonorum ecclesias-
ticorum proventus, ac proinde, licet graviter peccent eos
male consumendo, ad restitutionem tamen non teneri.
Duebus præsertim argumentis nituntur.

4º In primis Ecclesiæ sæculis, omnia bona ecclesiastica
in communi possidebantur, ad Ecclesias pertinebant, et
ab episcopis secundum necessitates distribuebantur ipsis
ecclesiis, clericis et pauperibus ; at, in variis temporibus,